

„...biztos, hogy egy-egy dolgon el-elhümmögtem...”

Gimnazisták gondolkodása a nyelvművelés, nyelvi tervezés alapkérdéseiről

A PROBLÉMÁRÓL

A magyar nyelvművelés koncepciója, szakmai és társadalmi megítélése egyaránt változott az elmúlt években, évtizedekben. Mivel a nyelvművelés kiemelt helyzetű (a mindennapi életben a nyelvhelyességi kérdéseket sokan azonosítják a nyelvészet problémakörével), ugyanakkor kérdéses tevékenység (a hagyományos nyelvművelés igen nagy „hibaszázalékkal” dolgozik, direkt pozitív hatása egyértelműen nem mutatható ki), igen sokan vizsgálták és vitatták hatását, szerepét, elméletét, a nyelvhelyesség megjelenését az oktatásban. A vizsgálatok módszere legtöbbször az volt, hogy helyes és helytelen mondatokat adtak föl hibajavításra az adatközlőknek, és a javítások helyességéből következtetéseket vontak le a norma ismeretére vonatkozólag (e vizsgálatok jellegzetes példája Felde Györgyi általános iskolai tanulók körében végzett felmérése: Felde 1992). A nyelvművelés mint tevékenység megítéléséről azonban tudomásom szerint még nem készült átfogó vizsgálat, annak ellenére, hogy tudjuk: a nyelvművelés sikere jelentős mértékben függ attól, hogy a beszélőközösség tagjai fontosnak tartják-e, hogy nyelvhelyességi kérdésekkel foglalkozzanak. Ugyanilyen fontos megtudnunk azt is, vajon hasznosnak, hatékonyak ítélik-e a nyelvművelés intézményesített formáit, valamint azt is, ők maguk hogyan viszonyulnak a beszédkorrekcióhoz: kijavítják-e őket rendszeresen, és ők kijavítanak-e másokat. Vizsgálatomban elsősorban ezekre a kérdésekre koncentráltam. A nyelvfejlődésről és a nyelvművelésről alkotott vélemények eloszlásának megfigyelése rámutathat arra is, melyik réteggel és melyik régióval kapcsolatban kellene esetleg megváltoztatni a jelenlegi nyelvművelő gyakorlatot. Az is pontosabban megállapíthatóvá válhat, hogy milyen forrásból táplálkozik a metanyelvi tudás nagy része, és milyen eredménnyel járt a formális oktatás és a nyelvművelés ennek alakításában.

AZ ANYAGGYŰJTÉSÉRŐL

Attitűdvizsgálatomat 2002 és 2004 között végeztem gimnazisták és főiskolások, egyetemisták körében. A vizsgálat gimnazistákra vonatkozó része a budapesti Karinthy Frigyes Gimnáziumban, a pécsi Leőwey Klára Gimnáziumban és a szegedi Deák Ferenc Gimnáziumban folyt. A három intézményben 50–50 tanulóval töltöttem ki kérdőívet. A főiskolásokat és az egyetemistákat a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen, a Pécsi Tudományegyetemen és a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Karán kérdeztem. A három intézményben 50–50 magyar szakos és 50–50 nem magyar szakos hallgatóval töltöttem ki kérdőívet, összesen tehát 300 kérdőívet kaptam készhez kitöltve. A vizsgált intézményekben a kérdőíves gyűjtést követően interjúkat készítettem, hogy a kérdőívek alapján kirajzolódó kép árnyaltabbá váljon. Összesen 9 gimnazista, 10 nem magyar szakos és 11 magyar szakos főiskolás, egyetemista válaszolt kérdéseimre. Mindegyik intézményben törekedtem arra, hogy olyan diákokat kérdezzek meg, akik már huzamosabb ideje (minimum 2–3 éve) vesznek részt az adott

képzésben. A 450 kérdőív és a 30 tematikus interjú alapján benyomásokat szerezhettünk arról, hogy a különböző nyelvjárási háttérű, eltérő háttértudású és különféle képzési rendszerben részt vevő fiatalok gondolkodása mennyiben hasonlít egymáshoz, és miben tér el egymástól jelentősen.

A kérdőív (lásd a mellékletben!) első feladatában a magyar nyelvvel, nyelvműveléssel kapcsolatos 23 kijelentésre kellett a válaszadónak reagálnia. Ezek a kijelentések az én megfogalmazásaim, a nyelvművelő szakirodalom tanulmányozásának, magyarórákon történő megfigyeléseknek, valamint előinterjúzásoknak a segítségével fogalmaztam meg őket. Szándékosan nem kifejtő válaszokat kértem: az igen/nem, illetve igen/részben/nem típusú válaszadás megkönnyíti a feldolgozást, ugyanakkor a válaszadónak sarkított, olykor szinte provokatív megfogalmazású kijelentésekkel kapcsolatban kell választ adnia, mégpedig úgy, hogy megadott – szándékosan nem árnyalt – kategóriáknak megfelelően kell vélekedését formálnia.

A kijelentések nem logikai csoportokban szerepelnek: ez megakadályozza, hogy a válaszadó azonnal felismerje az egymásnak ellentmondó vagy egymással szoros kapcsolatban álló kijelentéseket, s ez mechanikusan befolyásolja őt ítéletalkotásában. A válaszadónak be kellett jelölnie, hogy ismeri-e az olvasott vélekedést, és ha igen, hol találkozott vele. Az egyes kategóriákat a nyelvművelés lehetséges szinterei képezik, melyek egyben a nyelvi szocializációt döntően befolyásoló elemek: a *Tanár* – a frontális oktatás tekintélyvel rendelkező, ismeretátadó személye; a *Család* – mely a szocializációban, az érték-hierarchia és -struktúra kialakításában kulcsszerepet játszik; a szintén jelentős befolyással bíró kortárs csoport (*Veled egykorú*), valamint az élet *Egyéb* szinterei (pl. televízió, rádió, újságok, könyvek, szervezett programok stb.). Azt is megkérdeztem, hogy a válaszadó egyetért-e az adott kijelentéssel. A válaszlehetőségek a következők voltak: *Igen/Részben/Nem*.

A kérdőív második felében arra kellett válaszolniuk a megkérdezetteknek, hogy kijavították-e már őket beszéd közben nyelvhasználatuk miatt (ez népszerű, de sokszor sértő megoldás), a kérdőív harmadik, utolsó része pedig a beszédkorrekciós élményekre kérdezett rá (ki és miért javította ki, a válaszadó szerint a kifogásolt nyelvi viselkedés valóban szankcionálandó-e).

Ha a kitöltött kérdőíveket önmagukban elemezzük, gyakran önellentmondásokat találunk: a válaszadók tehát az esetek nagy részében nem ismerték fel az állítások közötti logikai kapcsolatokat – ez arra enged következtetni, hogy e témáról nem gondolkodnak eléggé rendszerszerűen.

Az állítások a következőképpen csoportosíthatók (lásd a kérdőív számozott kijelentéseit):

Tematikus csoportok	Kapcsolódó kijelentések
a magyar nyelv fenyegettségének kérdése	1., 10., 4., 12.
a magyar nyelv fejlődésének, fejlesztésének kérdése	5., 16., 21., 13., 8., 2., 9., 11.
szubjektív beállítódások a nyelvhasználattal kapcsolatban	3., 7., 6., 17.
javasolt ellenszerek	14., 23.
a nyelvművelés, nyelvi tervezés tudatos megítélése	15., 18., 22., 20., 19.

Az interjúk során ugyanez a tematika érvényesült, a súlypont azonban áttevődött a nyelvművelő javak fogyasztására és a beszédkorrekciós élményekre. A nyelvművelő javak kérdésköre rokon vonásokat mutatott a magyar nemzeti szociolingvisztikai vizsgálat NYRÁDIÓ, NYÚJSÁG, NYTV kérdésblokkjához (Kontra 2003: 213–4), kiegészült azonban még néhány elemmel: Az adatközlő benyomásai szerint milyenek a nyelvművelő műsorok, cikkek?

Kikhez szólnak? Kiket kellene megcélozniuk, és hogyan juthatnak el a célközönséghez? Ebben a blokkban került szóba az is, hogy tapasztalt-e magán olyat az adatközlő, hogy valamilyen forrásból értesült egy nyelvi elem helytelenségéről/helyességéről, és ennek megfelelően alakította, megváltoztatta beszédét.

Az adatközlőkre a továbbiakban sorszámokkal hivatkozom. Az alábbi táblázat a főiskolások, egyetemisták közül csak a jelen dolgozatban idézett adatközlőket azonosítja (rövidítések: BP: Budapest, P: Pécs, SZ: Szeged; G: gimnazista, M: magyar szakos hallgató, NM: nem magyar szakos hallgató):

Szám	Nem	Szül. év	Lakóhely	Iskola	Évfolyam és tagozat/szak
06.	nő	1982.	község	SZ, NM	3. évf. (történelem–könyvtár)
14.	férfi	1985.	város	BP, G	3. A (angol–magyar kéttannyelvű)
16.	férfi	1984.	Budapest	BP, G	4. IB (nemzetközi érettségi: kéttannyelvű)
17.	nő	1985.	község	BP, G	4. IB (nemzetközi érettségi: kéttannyelvű)
19.	nő	1987.	város	P, G	11. C (humán tagozat)
20.	nő	1986.	város	P, G	11. C (humán tagozat)
21.	férfi	1985.	város	P, G	12. HE (haladó német, kezdő angol)
25.	nő	1981.	város	P, M	5. évf. (magyar), 3. évf. (angol)
28.	férfi	1979.	város	P, M	3. évf. (magyar)
29.	nő	1986.	község	SZ, G	11. A (angol–informatika tehetséggondozó)
30.	nő	1987.	község	SZ, G	11. B (specializáció nélküli)
31.	nő	1987.	város	SZ, G	11. G (német nemzetiségi)

NÉHÁNY TANULSÁG

Mindegyik, a kérdőívben érintett témakör esetében megfigyelhetjük, hogy rendszerint nagyobb a véleménynyilvánítók száma, mint az egyes kijelentéseket előzetesen ismerőké. Ez azt jelenti, hogy a vélemények jelentős hányada teljesen spontán: nem a kijelentésben felvetett problémával kapcsolatban egyszer már hallott vélemény támogatása/cáfolata, hanem reflexszerű, vagyis alapját különböző előzetes ismeretek, beidegződések adják.

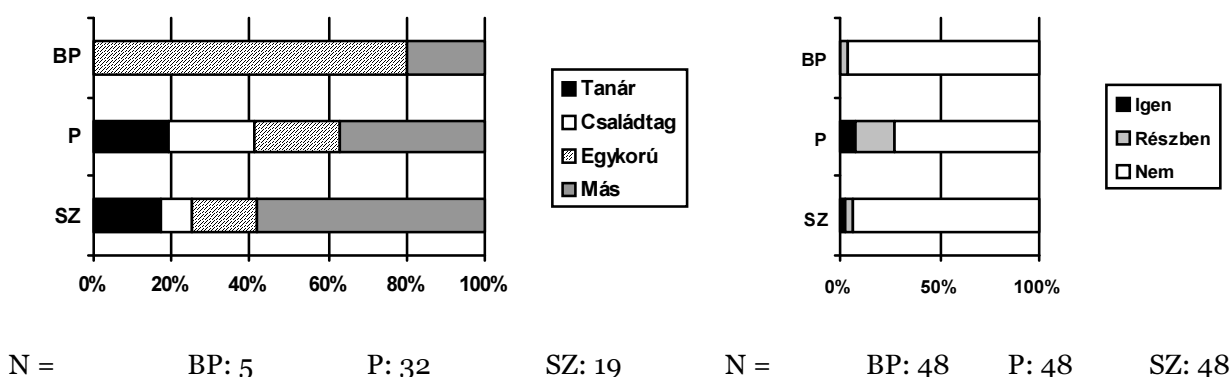
Vizsgálatom minden fontosabb következtetésének ismertetésére ebben a dolgozatban nincsen lehetőség. A következőkben a nyelvművelés, nyelvi tervezés tudatos megítélését elemzem a gimnazistáktól gyűjtött válaszok alapján. Mivel a felsőoktatás jelentős hatást gyakorol a középiskolai képzésre, esetenként utalni fogok a főiskolai, egyetemi hallgatók válaszára is.

A következőkben az egyes kijelentésekkel kapcsolatos válaszok megoszlását sávdigramokkal ábrázolom. (Mivel egy válaszadó több forrást is megjelölhetett, a források megoszlásánál a diagram csak dominanciát jelöl. A vélemények esetében, ahol mindenki csak egy választ adhatott, a sávdigram a vélemények százalékos megoszlását mutatja).

Az elemzések szövegében a kijelentések sorszámára félkövér számmal, az adatközlőkre kurzív számmal hivatkozom.

Mivel vizsgálatom nem reprezentatív mintavételen alapult, megállapításaim nem az egyes városokra vagy régiókra, hanem az említett képző intézmények megkérdezett diákjainak véleményére vonatkoznak. Ennek ellenére – az egyszerűség kedvéért – több esetben hivatkozom a vizsgált csoportokra városnévvel.

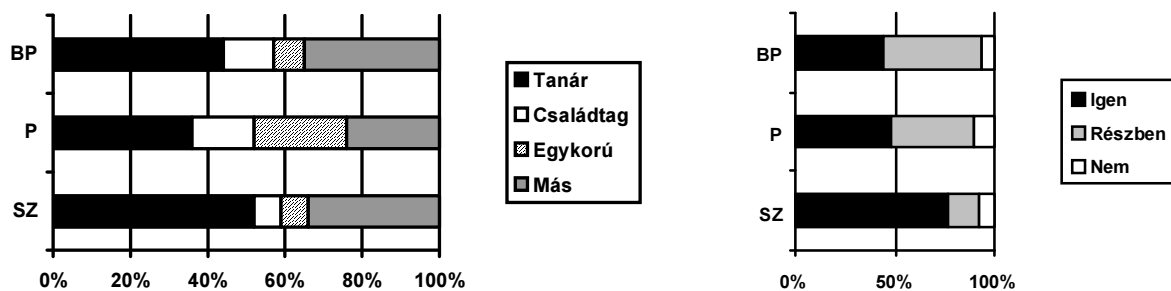
15. A nyelvművelés tudománytalan, kártékony tevékenység.

Az elemzőnek leginkább az tűnhet fel, hogy míg **15.** tulajdonképpen teljesen ismeretlen a Karinthy Gimnázium diákjai körében, addig Szegeden egy kissé ismert, Pécssett viszont a diákok 64%-a előtt ismerős. Mivel **15.** leginkább a nyelvtörvény körüli lázas csatározások idején volt gyakran hallható, feltételezhetjük, hogy a három intézmény közül a vizsgált diákokat tanító tanárok körében leginkább Budapesten, legkevesébé pedig Pécssett ültek el a vita hullámai. Az alacsony elemszám miatt a forrásokra vonatkozó adatok a budapesti gimnazisták esetében értelmezhetetlenek, a szegedi, és főleg a pécsi adatok azonban szemléletesek. Ezek szerint Pécssett széles körben – iskolában, családban és egymás között – egyaránt nagy volt az érdeklődés a téma iránt, s úgy tűnik, többeket meg is győzött a nyelvművelés ellentábor: az egyetértők és részben egyetértők tábora 27%! Pesten ez az arány 4%, Szegeden 6%.

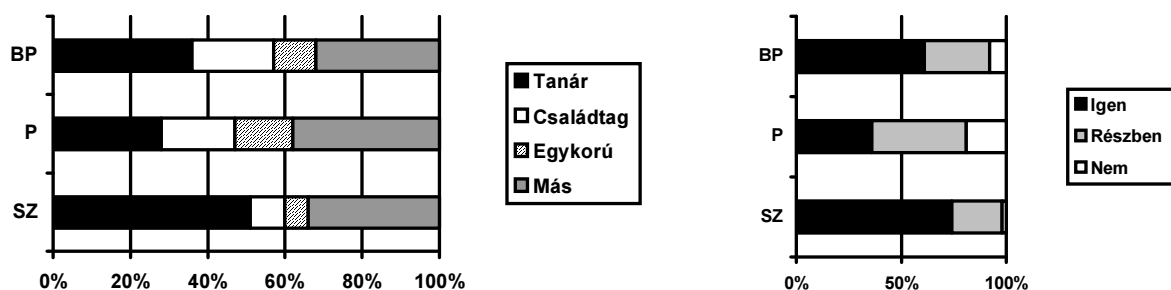
A nyelvművelés szükségességével kapcsolatos attitűd szorosan függ a saját nyelvvaltozathoz való viszonyulástól. Volt gimnazista, aki azt mondta: Baranyában nem beszélnek nyelvjárásban (31.), részben ezért lehet Pécssett a legnagyobb a regionális változattal szembeni tolerancia és a nyelvművelés-ellenesség. Az is elképzelhető, hogy a pécsi egyetemi képzésnek a hagyományostól eltérő szemlélete hat a tanárookra, és rajtuk keresztül a diákokra. Ezt a feltételezést támasztja alá két pécsi magyar szakos bölcsészről vett interjúidézet: „[egy szemináriumon] megmutattuk a nyelvművelők álláspontját [...] meg a másik oldalt is. [...] végül is persze a nem nyelvművelők [...] álláspontjára jutottunk” (25.); „Itt is szó van róla, csak olyan értelemben, hogy mint ami a nyelvészetnek egy külső részét képezi, tehát nem az igazi nyelvészet” (28.). Ehhez hasonlóan Szegeden is elképzelhető, hogy az anyanyelvjáráshoz való viszony és a formális képzés szelleme formálta a gimnazisták attitűdjét. Egy békési származású, Szegeden tanuló főiskolás lány mondta: „Amit megjegyzek, az a szegedi ö-zés. Nem szeretem, egyszerűen nem áll a nyelvemre, [...] ilyenkor rá szoktam szólni az emberekre, hogy ne szögediesen beszéljenek. [Gimnáziumban helyesírási] tesztek hegyét írtuk, [...] ide jártam Szegedre, és itt is az ö betűért mindig ránk szóltak” (06.). A további kijelentések (leginkább **18.** és **20.**) elemzésénél is feltételezhetjük, hogy a nyelvjárási háttérnek – a szegediek esetében esetleg hiperkorrekt viselkedésnek – és a tanárképzés helyi sajátosságainak szerepük van a gimnazisták attitűdjének formálásában.

18. A nyelvművelés tudományos alapon segít jobbat tenni nyelvünköt.

N = BP: 36 P: 43 SZ: 42 N = BP: 48 P: 48 SZ: 48

20. Az emberek nyelvhasználatát a nyelvművelő írások, műsorok jó irányba terelik.

N = BP: 21 P: 44 SZ: 39 N = BP: 49 P: 47 SZ: 50

18. és **20.** között a lényeges eltérés a nyelvművelés tudományos háttérének hangsúlyozásában keresendő, és abban, hogy **20.** konkrétan fejezi ki a nyelvművelés pozitív hatását. Az értesülés forrásainak eloszlásában nem találunk lényeges eltérést: mindkét esetben Szegeden a legerősebb és Pécsen a legkisebb a tanári közlés dominanciája e két, a nyelvművelő tevékenységre jó fényt vető kijelentés terjesztésében. Mindkét kijelentéssel a szegedi diákok értettek leginkább egyet. Elképzelhető, hogy ebben az esetben is számolhatunk az anyanyelvjáráshoz kapcsolódó attitűd befolyásoló hatásával.

A nyelvművelő műsorok hatásával kapcsolatban érdekes tanulságokkal szolgált az interjúk. Mindhárom intézményben azzal a véleménnyel találkoztam, hogy ezek a műsorok nem azokat érik el, akiknek valóban nagy szükségük lenne rá: az adatközlők szerint leginkább magyartanárok, hivatásos előadók és a műsor megnézését feladatul kapó diákok nézik őket, de ők sem rendszeresen, hanem inkább úgy, hogy tévénézés közben véletlenül odakapcsolnak. Az adatközlők nagy része alacsony motiváltságról panaszkodott: „Nekem elég száraznak tűnt” (19.). Azzal azonban a legtöbben egyetértettek, hogy szükség van nyelvművelő műsorokra. Többen javaslatokat is tettek, hogyan lehetne ezeket érdekesebbé tenni: több nyelvi játékkal, rejtett kamerás felvételekkel, híres emberek bevonásával, oldottabb légkörrel, hogy a fiatalok úgy érezzék, hozzájuk beszélnek. Volt, aki Jakupcsek Gabriella és Vágó István műveltségi vetélkedőműsorait is a nyelvművelő javak közé sorolta, mivel szó esik bennük nyelvhelyességi kérdésekről. Nyomatott forrás használatáról kevesen számoltak be.

A nyelvművelés hatékonyságával kapcsolatban arra kérdeztem rá, ők maguk emlékeznek-e arra, hogy a nyelvművelő javak fogyasztásának hatására változtattak beszédükön.

A válaszok megoszlottak: „Persze, próbáltam használni, de ez nem mindig sikerül, mert valamennyire rögződik az emberben az, amit előtte használt” (30.); „biztos, hogy egy-egy dolgon el-elhümmögtem, hogy ez tényleg így van” (14.): a hümmögést azonban nem követte a beszéd szokás megváltoztatása. „Most a nyelvművelők annyira nem tevékenykednek feltűnően [...]” (29.) – vélte egy lány. A kilenc interjú között nem találtam olyat, amelyben beszéd szokásának megváltoztatásáról számolt volna be az adatközlő: inkább arról beszéltek, hogy próbálták követni a sugárzott normát, de nem sikerült. Volt olyan is, aki nem tartotta elképzelhetőnek, hogy egy-egy csoport (pl. a nyelvművelők) tevékenysége komoly hatással lehet egy nyelvre, kivéve, ha a médiával összefonódnak: „Befolyásolni? Vannak, akik tudják, de ezek nem azok az emberek, akik leülnek és előre megtervezik, [hogymilyen legyen majd a nyelv], hanem azok, akik nagy szerephez jutnak a médiában” (17.). Vizsgálatom során számos esetben találkoztam azzal, hogy a megkérdezett fiatalok számára nem a nyelvművelők, hanem a médiasztárok, a közszereplők közösége jelentett érvényes referenciacsoportot. Ebben a nyilatkozatban is ennek jelét láthatjuk.

Volt, aki csak a történelmi múltban tudott komoly hatást tulajdonítani a nyelvművelésnek: „Persze, hát Kazinczyék rá a példa. Nem tudom, hogy ebben a korban vannak-e olyan emberek, akik fel merik ezt vállalni, hogy mást akarnak” (30.).

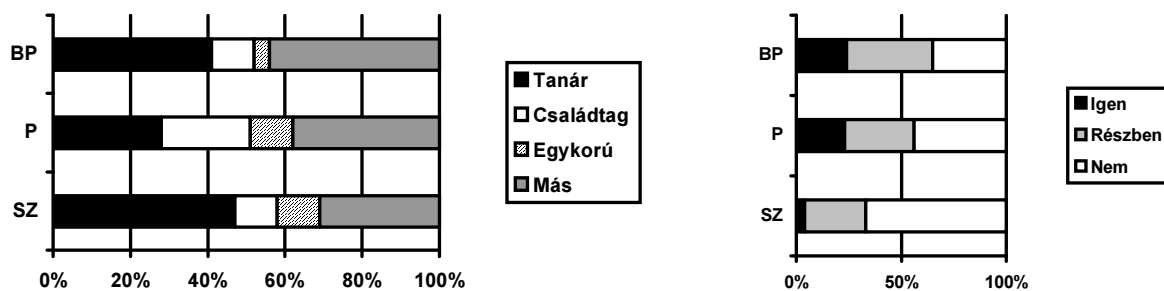
22. A nyelvművelés feladata az ismeretterjesztés, a nyelvi gondolkodás fejlesztése.

N = BP: 23 P: 41 SZ: 27 N = BP: 47 P: 48 SZ: 50

22.-t a pécsi diákok közül hallották előzetesen a legtöbben. Ez azonban nem jelenti azt, hogy e kijelentést az oktatás terjesztene: alig 10-en írták, hogy (párhuzamos vagy önálló forrásként) tanártól hallották 22.-t, és ők értettek legkevésbé egyet vele. A pesti és a szegedi diákok esetében – ahol a kijelentés alig nevezhető előzetesen ismertnek – a magas egyetértési arányt tekintélytiszteletként is értékelhetjük. Feltűnő azonban, hogy a Karinthy Gimnázium diákjai szinte egyáltalán nem tagadták 22.-t, míg a másik két iskolában a diákok több mint ötöde nem értett vele egyet. Ez talán összefügg azzal, hogy 20. esetében döntően támogató hangnemben nyilatkoztak a nyelvművelő műsorok, adások – tulajdonképpen ismeretterjesztő művek – kedvező hatásáról, és mivel ezzel a formával találkoztak leginkább, ezt a tevékenység típusát vetítették rá az egész nyelvművelésre.

19. Nyelvtörvényekkel, rendeletekkel hatékonyan javítható a magyar nyelv állapota.

N = BP: 20 P: 42 SZ: 26 N = BP: 49 P: 48 SZ: 49

19. esetében is a pécsi gimnazisták voltak előzetesen a legtájékozottabbak: értesülési körük elég összetett, a tanári szerep nem tűnik benne dominánsnak. Az alacsony elemszám miatt a szegedi és a budapesti minta csak nehezen vonható be a vizsgálatba, de feltűnő, hogy **19.** esetében a tanári és a médiából eredő hatás a legerősebb. Szegeden feltűnően kevesen értettek egyet **19.**-cel, az ingadozók aránya a másik két gimnáziumban mérthez hasonló. A nagyobb fokú ellenkezés mögött talán az állhat, hogy a diákok nem a hatósági irányítás, hanem a hagyományos nyelvvelés keretei között gondolkoznak.

A nyelvtörvényről az interjúalanyok nagy része hallott, bár hatását kevesen látták: véleményük szerint környezetükben nem lett sokkal kevesebb a csak idegen nyelven megfogalmazott felirat. Jellemzően az alacsonyabb műveltségű rétegeket és az időseket említették azok között, akik miatt a nyelvtörvény megszületett. Ez az érv gyakran elhangzott a nyelvtörvény körüli vitákban, ezért nem meglepő, hogy az interjúkban is találkozunk vele. A rendszeres idegen nyelvi órák miatt a gimnazisták számára általában nem okoz jelentős nehézséget egy-egy angol vagy német szöveg megértése.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az adatok kiértékeléséből úgy tűnik, hogy a különböző intézményekben tanuló gimnazisták gondolkodásában több esetben markáns eltérés tapasztalható, és esetenként a helyi tanárképzés eltérő sajátosságait, illetve a saját nyelvváltozathoz való viszonyt gyaníthatjuk a háttérben. Vizsgálatom jelen dolgozatban nem ismertett eredményei is ezt támasztják alá.

Vizsgálatom gimnazistákra vonatkozó részében olyan válaszadókat és adatközlőket vettem figyelembe, akik középiskolai életüket huzamosabb ideje élik, s ezért jelentős hatással volt rájuk iskolájuk oktatási szelleme, arculata. Egy újabb vizsgálat olyan diákokat kérdezhetne vélekedéseikről, akik még nem kezdték meg középiskolai tanulmányaikat. Kiterjedt vizsgálat esetén e tervezett felmérés fontos tanulságokkal szolgálhatna a gimnáziumi anyanyelvi nevelés megtervezéséhez. Mint arra a konstruktivista pedagógia elméletalkotói rávilágítottak, egy új ismeret elsajátíttatása úgy lehet a legeredményesebb, ha a pedagógus az adott témakörrel aktivizálni tudja a tanulók előzetes tudását, és ezekre az előzetes ismeretekre építve tárgyalja az új anyagot (Nahalka 1998 alapján). Mivel a nyelvvelés, nyelvtervezés témaköre a gimnáziumi tananyag része, kiemelkedő fontosságú lehet annak feltérképezése, milyen elképzelésük van a gimnazistáknak e területről.

A nyelvhelyesség ismerete természetesen nem csak a gimnáziumi anyag részeként fontos. Mindenkinek szüksége van egy olyan regiszterre, melynek segítségével formális beszéd-

helyzetekben megfelelően ki tudja magát fejezni: a nyelvhelyesség oktatásának célja a szituatív kettősnyelvűség elérése (a fogalomra l. Antalné 2003; Kiss 1999). Emellett nyelvstratégiai szempontból is kiemelkedő jelentőségű a sztenderd ápolása: „Ma, a szétkülönülő tendenciák, elkülönítő hatások közegében [...] még inkább szükség van a változatok fölé boltozódó köznyelvre, [mert] addig teljes egy beszélőközösség, amíg összetartozását kifejező, azt fenntartó közös nyelvváltozata is [!] van” (Pusztai 2002: 259–60). A megnyugtató eredményhez a nyelvművelés elméletének új szemléletét kell megfelelően átültetni a gyakorlatba.

SZAKIRODALOM

- Antalné Szabó Ágnes 2003. A szociolingvisztika mint szemlélet, mint tudás, mint pedagógia az iskolában. In Keszler Borbála–Hajdú Mihály (szerk.): *Köszöntő könyv Kiss Jenő 60. születésnapjára*. 293–7. ELTE BTK–Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- Felde Györgyi 1992. Nyelvérzék és normatudat egy általános iskolai tanulók körében végzett felmérés tükrében. In Kemény Gábor (szerk.): *Normatudat – nyelvi norma*. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest, 177–92.
- Kiss Jenő 1999. Nyelvhasználat, szociolingvisztika, iskola. In V. Raisz Rózsa–H. Varga Gyula (szerk.): *Nyelvi és kommunikációs kultúra az iskolában. XIII. anyanyelvi napok*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 212. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest, 395–407.
- Kontra Miklós (szerk.) 2003. *Nyelv és társadalom a rendszerváltás kori Magyarországon*. Osiris Kiadó, Budapest.
- Nahalka István 1998. A tanulás. In Falus Iván (szerk.): *Didaktika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 117–58.
- Pusztai Ferenc 2002. Magyarul és magyarul. In A. Jászó Anna–Bódi Zoltán (szerk.): *Szociolingvisztikai szöveggyűjtemény*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 257–63.

KÉRDŐÍV A NYELVMŰVELÉSSSEL KAPCSOLATOS VÉLEKEDÉSEKRŐL

Nem: férfi/nő   **Születési év:**   **Sorszám:**   Középiskola/egyetem
Lakóhely: község/város/Budapest   **Tagozat / Szak, évfolyam:**

1. A következőkben a magyar nyelvvel, nyelvműveléssel kapcsolatos kijelentéseket olvashatsz. Kérlek, ikszeld be, milyen forrásból értesültél vagy nem értesültél róluk. A kérdésnek ebben a felében az „egyéb” kategóriába a tévé, rádió, újság, könyv stb. tartozik. Itt több választ is megadhatsz. Ezen kívül a véleményedre is kíváncsi vagyok: mennyire tartod helyesnek ezeket az állításokat? Itt kérlek, csak egy választ jelölj meg!
Fontos, hogy ebben a kérdőívben nincsenek „jó” vagy „rossz” válaszok, a cél az, hogy tapasztalataidról, véleményedről képet alkothassak. Köszönöm, hogy segítesz a dolgozatomhoz szükséges adatok megadásával!

	Találkoztál a kijelentéssel? Hol?				Egyetértesz?		
	Tanár	Családtag	Veled egykorú	Egyéb	Igen	Részben	Nem
1. A magyar nyelv léte veszélyben van.							
2. Új nyelvújításra: a tudományos és közéleti kifejezések magyarítására van szükség.							
3. Régi bemondóink, színészeink nyelvezete, kiejtése szebb volt a maiakénál.							
4. A magyar nyelv nincs nagyobb válságban, mint bármikor korábban.							
5. A magyar nyelv romlik.							
6. A mai fiatalok gondatlanul, oda nem figyelve beszélnek a mindennapokban.							
7. Régi íróink, költőink nyelve a mainál szebb volt.							
8. A magyar nyelvet meg kell óvni a rontó hatásoktól.							
9. Az idegen nyelvek rossz hatással vannak a magyarra.							
10. A magyar nyelv helyzete válságos és beavatkozást igényel.							
11. Nagyon veszélyezteti a magyar nyelvet, ha sok idegen szó honosodik meg benne.							
12. A magyar nyelv saját maga oldja meg átmeneti nehézségeit.							
13. A magyar nyelv védelemre, ápolásra szorul.							
14. Az idegen nyelvek hatására keletkezett szerkezetek, szóösszetételek magyartalanok, ezért kerülni kell őket.							
15. A nyelvművelés tudománytalan, kártékony tevékenység.							
16. A magyar nyelv csak változik, nem kell különös bajtól félni.							
17. A televízió, a rádió, az újságírás romlott, nem tiszta nyelvet használ.							
18. A nyelvművelés tudományos alapon segít jobba tenni nyelvünket.							
19. Nyelvtörvényekkel, rendeletekkel hatékonyan javítható a magyar nyelv állapota							
20. Az emberek nyelvhasználatát a nyelvművelő írások, műsorok jó irányba terelik.							
21. Minden nyelv magát szabályozza és tisztítja, így a magyar is.							
22. A nyelvművelés feladata az ismeretterjesztés, a nyelvi gondolkodás fejlesztése.							
23. Sok logikátlanság van az emberek nyelvhasználatában, ezeket javítani kell.							

2. Volt-e olyan élményed, hogy beszéd közben beszélgetőtársad félbeszakított és kijavított, ha nyelvi hibát vett észre? Kérlek, húzd alá a megfelelő választ! Igen/Nem

3. Az alábbiakban a helytelen nyelvhasználat főbb típusaival kapcsolatban tesztek fel néhány kérdést. Ha az előbbi kérdésre igennel feleltél, kérlek, ikszeld be, ki milyen típusú tévedésedet javította ki! Téged az adott hiba mennyire zavar, ha másnál tapasztalod? (A lehetséges válaszok: Nem = nem zavar, nem törődöm vele; Kicsit = csak kicsit zavar: feltűnik, de nem javítok; Nagyon = nagyon zavar: ha hallom, kijavítom a

beszélgetőpartneremet). Ha az előbbi kérdésre nemmel választottál, kérlek, csak arra válaszolj, hogy mennyire zavar a megnevezett nyelvhelyességi hiba (válaszadási lehetőségek id ugyanazok).

	Ki javított ki?				Téged mennyire zavar ez a fajta hiba?		
	Tanár	Családtag	Veled egykorú	Egyéb	Nem	Kicsit	Nagyon
Helytelen toldalékhasználat.							
Felesleges idegenszó-használat.							
Idegyszerű mondatszerkezet vagy szóösszetétel használata.							
Egyéb, éspedig:							

Köszönöm, hogy segítettél a munkámban!
Szabó Tamás Péter